

Un exemple actual de recepció de Stevenson en adolescents nouvinguts no occidentals

Jaume Serra Milà

Màster en estudis literaris en l'era digital
Universitat Oberta de Catalunya
Febrer 2008

1. La recepció d'una novel·la clàssica juvenil

PRINCIPIS

- L'estètica de la recepció posa l'accent en el lector com a destinatari de l'obra literària.
- L'estètica de la recepció vs l'estètica de la interactivitat.
- El lector no és un sol lector, no és un ésser genèric. És un ésser de carn i ossos. Amb interessos i capacitats diverses.
- Qualsevol obra literària té com a finalitat implícita la recepció. Aspira al màxim de receptors – lectors.
- L'adaptació d'un text literari pot esdevenir un instrument adequat per a facilitar la seva recepció, per mediar entre el text original i el lector-receptor.

1. La recepció d'una novel·la clàssica juvenil

INTERROGANTS

- ¿Poden ser receptors de novel·les clàssiques juvenils, a través de la llengua catalana, els nois i noies, nouvinguts recents a Catalunya, procedents d'altres cultures, com la magribina o la xinesa?
- ¿Són capaces aquestes persones d'entendre un text de les dimensions i complexitat d'una novel·la, a través d'una llengua que tot just estan aprenent?
- ¿Quins requisits haurien de tenir les adaptacions adreçades a aquests destinataris, considerant la seva migrada competència lingüística?

2. Per què adaptar novel·les clàssiques

Les adaptacions faciliten l'accés, mitjançant la lectura, a la història que s'hi explica:

- **La novel·la llegida ofereix una dimensió que els mitjans audiovisuals no poden abastar.**
 - *“Quan, en llegir una novel·la ens representem Tom Jones, només se'ns donen algunes facetes del personatge, a diferència de la pel·lícula, que ens presenta la figura completa i en totes les situacions. Amb les facetes, hem de recompondre la imatge [...]. La imatge de Tom Jones no deixa de transformar-se durant la lectura. El reflex projectat d'una faceta en un altre obliga a matisar i reestructurar la representació que anem imaginant”*
(Iser, 1972)
- **Una adaptació escrita ofereix molt més al destinatari que les seves competidores, l'adaptació televisiva o cinematogràfica.**
 - La pantalla de televisió o de cinema donen imatges ja elaborades. És cert que estalvien al lector la *feina* de pensar-les, però alhora el priven de la llibertat d'*imaginar-les*.

2. Per què adaptar novel·les clàssiques

Una novel·la clàssica juvenil adaptada impulsa l'exercici plaent de la lectura:

- Moltes novel·les clàssiques juvenils encara avui tenen interès per als nois i noies de la nostra llengua i la nostra cultura.
- Llegint-les, s'emocionen incorporant al seu món interior històries que han agradat i emocionat també als homes i dones de la nostra terra
 - *[Walter Scott] sabia explicar una història. Tenia el poder primitiu de mantenir el lector en tensió, i de jugar amb la seva curiositat"* (Forster, 1992).

3. Què adaptar i com adaptar-ho

- **Crear un nou relat, fidel a la novel·la original:**
 - El receptor ha de poder experimentar, al límit de les seves possibilitats, les sensacions que experimenta un lector que disposa de competència suficient per llegir la novel·la completa.
 - L'adaptador és un mediador entre la novel·la i el receptor. Ha de posar tots els mitjans perquè la història que explica la novel·la sigui compresa íntegrament pel destinatari.

3. Què adaptar i com adaptar-ho

Crear un nou relat, fidel a la novel·la original...

- **... considerant que els destinataris són...**
 - Capaços d'entendre completament la novel·la, si la llegissin en la seva llengua pròpia; l'àrab o el xinès, per exemple.
 - Lectors en una llengua que ha començat a ser-los familiar, però que encara no dominen prou: la pròpia del país d'acollida.
 - Conscients que llegeixen per aprendre, i que això els requereix més esforç.

3. Què adaptar i com adaptar-ho

Crear un nou relat, fidel a la novel·la original, considerant que els destinataris són capaços de [...]

- **... i pretenent que el text resultant acompleixi un doble objectiu en els receptors:**
 - Oferir pràctiques de lectura autònoma comprensiva en català, a través de textos que tradicionalment han interessat als nois i noies de moltes generacions i territoris.
 - Experimentar que poden ser capaços d'imaginar en la seva ment les complexes històries que s'expliquen en les novel·les, utilitzant com a llengua escrita vehicular la del país d'acollida.

3. Què adaptar i com adaptar-ho

- **En resum, oferir un text que permeti al receptor...**
 - Llegir, aprenent a llegir.
 - Llegir, per continuar llegint.
 - **Llegir, vivint experiències** que enriqueixen el coneixement de la llengua i que posen en exercici la imaginació, el món interior i íntim, amb històries que emocionen el lector, que comuniquen vivències, caràcters, actituds, valors...
 - **Llegir, adquirint l'autoconsciència** que un pot entendre una història en la llengua que està aprenent mentre llegeix.
 - Llegir, fins i tot, oblidant que s'està llegint en una altra llengua.

3. Què adaptar i com adaptar-ho

- **Un text adaptat, que respongui a les capacitats i les necessitats del receptor.** Un text que presenti aquestes característiques:
 - *Ús d'un llenguatge senzill i directe, amb paraules relatives al llenguatge oral quotidià, evitant conceptes abstractes, el llenguatge metafòric i l'ús de sentits figurats, i no donant per entesos coneixements previs.*
 - *Ús de frases curtes, coordinades o juxtaposades, incloent una sola idea principal en cada oració. Evitar l'ús del subjuntiu i de les oracions subordinades.*
 - *Presentació formal nítida. Simplificació dels signes de puntuació.*

4. Adaptació de “*La Fletxa Negra*”

MOTIUS

- **Conté temes universals que interessin i emocionin els adolescents** (la iniciació, l'enamorament, la lluita contra el mal, la justícia...)
- **L'acció, sempre dinàmica i amb ritme impacient, captiva l'atenció del lector.**
- **El relat manté constantment el suspens, de tal manera que el lector se sent sempre motivat a seguir llegint, sobretot al final de cada capítol.**
- **Ofereix un bon nombre d'efectes sorpresa.**

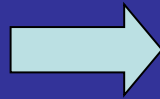
4. Adaptació de “La Fletxa Negra”

CANVIS EN EL CONTINGUT: el text

➤ L'inici de la novel·la

TEXT ORIGINAL

“Una certa tarda, a finals de primavera, es va sentir repicar la campana del castell de Tunstall a una hora desacostumada. Prop i lluny, als boscos i als camps de la vora del riu, la gent va començar a deixar les feines i es va afanyar cap al retoc. Al llogarret de Tunstall, un grup de pagesos pobres es demanaven què devia voler dir aquella crida”

TEXT ADAPTAT

*“Un dia a la tarda, al final de la primavera, al poble de Tunstall, la campana del castell va tocar:
– Nang! Nang! Nang! Nang! Nang!...
Va tocar més d'un quart d'hora. Quan van sentir la campana, els pagesos de Tunstall van deixar de treballar. Els pagesos sabien que alguna cosa important passava. Perquè la campana tocava molta estona”*

4. Adaptació de “La Fletxa Negra”

CANVIS EN EL CONTINGUT: el text

- Sorgeix un nou text, diferent, però que conté les principals idees que es narren al text original

TEXT ORIGINAL	TEXT ADAPTAT
<i>Una certa tarda, a finals de primavera,</i>	<i>Un dia a la tarda, al final de la primavera,</i>
<i>es va sentir repicar la campana del castell de Tunstall,</i>	<i>al poble de Tunstall, la campana del castell va tocar: – Nang! Nang! Nang! Nang! Nang!...</i>
<i>a una hora desacostumada.</i>	<i>Va tocar més d'un quart d'hora.</i>
<i>Prop i lluny, als boscos i als camps de la vora del riu, la gent va començar a deixar les feines i es va afanyar cap al retoc.</i>	<i>Quan van sentir la campana, els pagesos de Tunstall van deixar de treballar.</i>
<i>Al llogarret de Tunstall, un grup de pagesos pobres es demanaven què devia voler dir aquella crida.</i>	<i>Els pagesos sabien que alguna cosa important passava. Perquè la campana tocava molta estona.</i>

4. Adaptació de “La Fletxa Negra”

CANVIS EN EL CONTINGUT: el text

➤ Introducció a la novel·la

TEXT ORIGINAL

“...un grup de pagesos pobres es demanaven què devia voler dir aquella crida.

En aquella època, sota el regnat del vell rei Enric VI, el llogarret de Tunstall tenia gairebé el mateix aspecte d'avui.”

Text que introdueix la novel·la adaptada

“Ara fa més de 500 anys.

Era l'any 1460.

A Anglaterra.

No hi havia electricitat.

Ni televisió, ni ràdio, ni telèfon, ni mp3,...

No hi havia cotxes, ni motos, ni bicicletes.

Els homes i les dones treballaven de pagès, al camp i al bosc.

Vivien en pobles petits, al costat d'un castell.

Als castells hi vivien senyors molt rics, amb la seva família.

Els pobles, els camps i els boscos eren del senyor.

Els homes i les dones

havien de fer les coses que el senyor volia.

.....

Ara tu comences a llegir una novel·la, que es diu “La Fletxa Negra”.

Aquesta novel·la explica les aventures, d'un noi que es diu Richard.

Tu llegiràs les coses que li passen a Richard.

Richard vivia a Anglaterra,

a l'any 1460,

ara fa més de 500 anys...”

4. Adaptació de “*La Fletxa Negra*”

CANVIS EN EL CONTINGUT

➤ Els personatges:

➤ Es redueixen: de vint-i-tres a onze.

➤ Els llocs:

➤ Es mantenen, en general, amb algunes simplificacions.

➤ El temps:

➤ No hi ha modificacions.

4. Adaptació de “*La Fletxa Negra*”

CANVIS EN EL CONTINGUT: l'acció

➤ **Redueix:**

- Narracions en què no intervenen directament els personatges principals.
- Descripcions extenses d'espais i ambients.
- Escenes bèl·liques i agressives.

➤ **Elimina:**

- Escenes amb personatges secundaris.
- Algunes escenes secundàries, de comprensió difícil per al destinatari.

➤ **Conserva i accentua:**

- Les escenes teatrals, que abunden a la novel·la.
- Els episodis en què intervenen els personatges principals.
- Els moments de tensió narrativa: suspens, intriga i sorpresa.

4. Adaptació de “*La Fletxa Negra*”

PRESENTACIÓ FORMAL DEL TEXT (trets)

exemple

- **La línia, justificada a l'esquerra.** S'hi expressa generalment una sola idea, a través d'una oració. Mai exhaureix l'espai de la dreta, que queda en blanc.
- **El paràgraf expressa una acció,** amb caire independent, dins un episodi. La seva dimensió oscil·la entre tres i cinc línies.
- **L'episodi conté una situació o conjunt d'accions, amb sentit intern.** Ocupa i intenta completar una pàgina DIN A4, com a màxim. Acaba amb una acció o un fet que n'espera un altre. L'adaptació ocupa setanta-vuit episodis.
- **La veu dels personatges,** en format de text teatral.
- Tipografia: Arial 14. Interliniat 1.2

4. Adaptació de “La Fletxa Negra”

PRESENTACIÓ FORMAL DEL TEXT (exemple)

40

Van tornar a sentir uns passos a sota de l'habitació. Llavors, van veure al terra de l'habitació una porta, entre la paret i el llit. Hi havia una porta allà mateix a terra, a la mateixa habitació on estaven._

Van veure llum, i una mà que aixecava la porta. Richard va preparar la ballesta per disparar. Però, en aquell moment, van sentir molta gent que cridava al pati.

La porta a terra es va tancar de cop. Molta gent estava cridant al pati del castell. Van sentir per la finestra la veu forta de Sir Daniel:

SIR DANIEL: – Joanna! On ets Joanna?
Heu vist la Joanna, on és?

Richard va dir a Joanna:

RICHARD: – Qui és aquesta Joanna!
Tu has vist una Joanna?

Joanna va callar.

RICHARD: – No sé qui és aquesta Joanna, però ara tots la busquen i nosaltres podem estar tranquils. Ara la busquen a ella i a mi no. Tu també estàs content, oi, John?

Joanna ara tenia por.

JOANNA: – No, Richard. Jo no estic gens tranquil. Sir Daniel ara em busca a mi. Ara em matarà a mi!

Richard va entendre-ho tot:

RICHARD: – Oh! Ara ho entenc! Tu ets la Joanna!

5. Recepció de l'adaptació

EXPERIMENTACIÓ AMB LECTORS

- **Nouvinguts recents** (dos anys d'estada a Catalunya):
 - Un noi magribí, de 15 anys. Desconeixia l'alfabet llatí.
 - Un noi xinès, de 13 anys. Coneixia l'alfabet llatí, però només aplicat al xinès.
- **Procediment:**
 - Sessions d'una hora de durada.
 - Lectura interior de cada episodi.
 - Resum oral posterior a la lectura de cada episodi. Qüestionari per comprovar-ne la comprensió.

5. Recepció de l'adaptació

CONCLUSIONS DE L'EXPERIMENTACIÓ:

- L'atenció dels lectors es concentra a entendre el relat.
- Alguns detalls i matisos que enriqueixen i emplenen de sentit el text literari esdevenen, per tant, auxiliars en els lectors aprenents.
- L'adaptació ha de contenir la menor quantitat d'informacions susceptibles d'ocasionar errors i buits en la comprensió del lector.
- El relat ha de posar a disposició dels lectors ajuts textuais perquè pugui seguir adequadament la trama.
- En casos excepcionals convé incloure ajuts icònics que informin del significat de mots poc comuns, imprescindibles al text.

5. Recepció de l'adaptació

HIPÒTESI VERIFICADA:

- Adolescents nouvinguts recents, d'origen no occidental poden llegir Stevenson en català...
 - ✓ aprenent a llegir;
 - ✓ per continuar llegint;
 - ✓ vivint experiències que enriqueixen el coneixement de la llengua i que posen en exercici la imaginació, el món interior i íntim, amb històries que emocionen el lector, que comuniquen vivències, caràcters, actituds, valors...;
 - ✓ adquirint l'autoconsciència poden entendre una història en la llengua que estan aprenent mentre llegeixen;
 - ✓ i, fins i tot, oblidant que estan llegint en una llengua que no és la seva.

Un exemple actual de recepció de Stevenson en adolescents nouvinguts no occidentals

Jaume Serra Milà